

rats sota *ansa*. La *n-* inicial de *nansa* s'ha format molt probablement en la construcció amb l'article indefinit, *un(a) ansa*.

Un resultat popular del ll. ANSA > *asa* s'ha donat només en cast.,⁴ i en algun dialecte italià i sard,⁵ i en canvi suporten un tractament culte⁵ el francès *anse* i l'*ansa* de l'italià, occità, català, i fins i tot de l'aragonès.⁶

Entre els sentits especials de l'*ansa*, notem *ansa del coll* 'clavícula' (DFa.), ja en 1575 *TbPu.*: «les *anses* 10 del coll: claves» (p. 260);⁷ *ansa* s'ha usat ocasionalment en la toponímia en el sentit de 'collada, pas de muntanyes';⁸ JCoromines va registrar *Cova l'Ansa* 1963 a Gata (zona de Dénia); a Alberic (Rib. de Xúquer) li van informar que un paratge en el Serrà 15 es deia el *Racó de Panera*, perquè entre el Xúquer i la Sèquia Real s'hi formaven dues *anses* com si fos una panera. Respecte al significat de 'badia petita' (= 'portitxol de refugi') que dona DFa. (comp. fr. *anse*, italià *ansa* id.), notem *Ansa del Gestri*, nom d'un accident de 20 la costa de Felanitx (recollit per JCoromines, 1964).

DERIV.: *Ansada* 'multitud d'anses', 'cop donat amb una ansa' (Mall., Men.). *Ansar* 'proveir de nanses' (DFa.; *AlcM* el localitzat al Camp de Tarr.). *Ansat* (o *nansat*) 'olleta d'una nansa' [doc. de 1380 de la Vall de Ribes (BABL vi, 472); doc. de 1426], del llatí ANSATUM 'que té nansa' o 'que forma (una) nansa', per substantivació en una construcció com (*uas*) *ansatum* (Bas.-Bassols, p. 106); aquests lexicògrafs hi donen un exemple, en baix llatí, de 915 d'Elna: «dono Ego Piculfus --- Elenensis episcopus --- urceolo I cum aquamane, *ansatum* ereum I ad aqua benedicta»; exs. moderns en Coromines;⁹ notem també el port. *ansado* «Milchkübel», que Kruger cita de Figuerido (*Hpyr.*, VKR viii, 97). *Ansatat* 'la quantitat de llet, sopes etc. 35 que cap en un ansat' (DFa.). *Anseta* 'bagaeta', 'clavícula'. Notem, a més, que segons DAg. *ansera* s'havia usat en el S. xvii com a 'ansa'; avui viu a l'Alta Ribag. (Ferraz, p. 22) i a Tremp segons *AlcM*; a Mall. significa 'trau que fan a l'avarca per passar-hi els correigs' 40 (*AlcM*). *Anseró* 'conjunt de la nansa i la peça de sosteniment que es clava al calder' (localitzat per *AlcM* a Pont de S.). *Anserol* (o *ansarol*) 'correig de l'avarca' (usual a Manacor, BDLC vi, 1910, 188).

¹ JCoromines va recollir *ansa* a Ferrera, Àreu, Tor 45 1933, i a Lasquarri (Alta Rib.), 1957. — ² Una distribució geogràfica més detallada es pot veure en *AlcM*. — ³ OPou, *TbPu.* (1575) duu: «La *ansa*-*Ansa*, *Ansula*» (p. 186). — ⁴ Com és sabut en portuguès s'han coincidit els resultats d'ANSA i ALA; sobre 50 aquesta qüestió veg. RL xiii, 258-61. — ⁵ És prou ben conegut el text «*ansa* non *asa*» de l'App. Probi, n.º 76 (ALLG xi, 312). — ⁶ En aragonès *ansa* es documenta en els Ss. xiv-xv [RFE xiii, 371; en inv. de 1374 i 1479 (BRAE ii, 348), i també en un doc. 55 de 1289 d'Alfaro a Rioja Baixa (MPidal, *Doc. Ling.*, n.º 130)]; avui és corrent a més de l'Alt Aragó (Casacuberta, BDC xxiv), per les terres xurres del Villar del Arzobispo (VLlatas), Ènguera i Canal de Navarrés, Albacete (VZamora, RFE xxvii, 237), 60

a Múrcia (GSoriano). MPidal, *Orígenes*, § 97a, vol veure un paralelisme entre *ansa*, *pansa* i *onso*, però JCoromines (DECH, s. v. *asa*) objectant a aquest punt de vista indica que cada un d'aquests mots té una àrea geogràfica diferent: *ansa* és solament aragonès, *pansa* arag. i cat.; dóna una explicació per a la *n* de *pansa* i *onso* als articles *paso* i *oso* del DECH. — ⁷ Un exemple en Vilallonga, *Bearn*, 193: «En certa ocasió vaig veure una funàmbula que ballava damunt la corda fluixa a gran altura, i somreia i s'engronsava com un inconscient del perill, fins que errà un peu i es rompé l'*ansa del coll*». — ⁸ JCoromines (E. T. C. ii, 67) veient en el conegut nom de lloc ribagorçà, *Bonansa*, una possible base *bona ansa* 'bona collada', crida l'atenció sobre el nom d'un coll famós a la Vall d'Aran, *Era Ansa dera Caudèra* («la nansa de la caldera»), i, a més, *Borda d'Anselles* a Casterner de les Olles. — ⁹ «Si en comptes de ser jo una marioneta --- fos un home --- no gosaria a dir que La Veu de Catalunya em sembla, quan hi lleigeixo les Glosses de l'Ors, com un *ansat* de mirra» (*Epist. PCoromines*, 9-I-1910); «tota la caterva de perols, paelles, cassoles, i *ansats* d'aram semblen ser d'una vida rudimentària» (*Silèu*, cap. 4, p. 66). — ¹⁰ Respecte a *anset* que recull DAg. a Berga com a sinònim d'*ansat* amb interrogació, notem que Barnils va expressar l'opinió («Veu de Catalunya», 5-vii-27), que la locució *una set d'aigua* conté probablement una base *un anset* (o *un ansat*) d'*aigua*, en frases com aquesta que trobem en Coromines: «--- els pagesos corrien davant de la processió i d'un tros lluny s'agenollaven demanant al Senyor com a gràcia de caritat *una set d'aigua*, que si no les terres es morien» (*A recés dels tamarius*, Barcelona 1925, p. 234).

NANSÚ, 'batista de cotó feta amb fils molt prims'.

□ 1.ª doc.: DFa.

Pres de l'anglès *nainsook*, i aquest d'origen índic, de l'urdú *nainsub* id., compost de *nain* 'ull' i *sub* 'plaer'.

NAP, 'planta crucífera d'aquest nom' i 'l'arrel comestible de la mateixa planta', del ll. NAPUS id. □ 1.ª doc.: S. xiii (doc. de 1268 en els *Furs de Val.*).

General en totes les èpoques i comú a totes les llengües romàniques. En el sentit figurat de 'noi o home petit', ja en Lab. 1839. *Nap bort* (esp. *Campanula repunculus*), en Belv. 1805. *Nap rodó* (esp. *Brassica campestris* var. *Rapa*), ja en Busa-Nebr. (1507), dit també *nap de bou* o *nap boal* (DAg., *AlcM*), *napissos* o *nap-i-col* (DFa.). Per a la diversa fraseologia, vegeu DAg. i *AlcM*, i per a un possible origen de l'expressió *arrençar (un) bon nap d'una cosa* 'no treure'n cap profit', veg. NAIP, n. 5.

DERIV.: *Napada* 'menjada de naps' i *naparrada* id. *Napar* 'camp sembrat de naps' (DTò. 1647), *nabar* a Val. (i notem a més *nabera* 'plant de nap' que dóna *AlcM* a Sueca) i *nabadar* id., recollit per DAg. sense localitzar (però Griera, *Tresor*, el localitza a la Plana